

Egy park szobrokkal - szoborpark?

Kevesen tudják, *működik* egy művésztelep, melynek gyökerei a hatvanas évekbe nyúlnak vissza, előbb *Egervári*, majd *Zalaegerszegi*, azt követően pedig *Zalaegerszegi Nemzetközi Művésztelep* néven. A helyszín immár 10 éve a Gébárti-tó partján álló Kézművesek Háza, ami sajátos atmoszférájú nyugalmas hely. A Gébárti Művésztelep elnevezés a Zalaegerszeg határában lévő helységnévből ered. Az ország nyugati határánál nyaranta működő alkotótelepen nem kristályosodott ki egységes szemléletű művészeti műhely, az évek során szobrászok, festők és grafikusok változó részvételi aránnyal fordultak meg a telepen. Hivatásos és amatőr más-más generációt képviselve adja át egymásnak alkotói tapasztalatát, művészeti áramlatok, műfajok és eszmék cserélődnek évről-évre. Elhelyezéséből, műfajából és méreteiből adódóan elkülönül a gyűjteménytől a gébárti szoborpark 18 darab köztéri plasztikája. Az állandó nyilvánosságnak szánt művek köztéri programok színterén egy parkban helyezkednek el. Szoborpark. A szóban foglaltatik, feltételez szobrot és feltételez parkot. Több mint mű-együttes, bizonyos fizikai elkülönülést, szellemi és formai kapcsolatot ígér. Továbbá a környezetkultúra része, igényes tájépítészet, ami előnyére válik tájnak és szobornak egyaránt. A szoborpark szó feltételez bizonyos mennyiségbeli, még inkább minőségbeli színvonalat. Tartsuk szem előtt, - minőséget mennyiséggel nem lehet mérni.

Gébárton adott volt egy mesterséges, de nagyon szép, parkosított természeti környezet, melyet kezdtek évről-évre benépesíteni a szobrok. A művésztelepek jellegzetes műformájává váló szoborpark 1995-től kezdett kiépülni Móder Rezső, Petrovics István, előzőleg Szabolcs Péter alkotásával, majd gyarapodni évről-évre, mialatt Budahelyi Tibor volt a művésztelep vezetője. A lehetőséget, hogy Zalaegerszegen a vasat, az acélt a művészi kifejezés eszközévé tegyék terveik megvalósításához a művészek, kezdetben az Alugép, majd a Ganzeg részéről megnyilvánult segítség biztosította. Az első három évben az Alugépgyár "fogadta be" a szobrászokat, majd megszűnte után a Ganzegben kaptak helyet, támogatást. Jól felszerelt műhelyeivel, az ott dolgozók szakértelmével és a különféle fémmegmunkálási módszerekkel segítve az elképzelések megvalósulását.

1997/98-ban a holland Jan Baetsen, Budahelyi Tibor, Horváth László, Péter Ágnes és Várnagy Ildikó térplasztikái mellett Drabik István vasfigurája és az ún. Fáskörösök, így Orosz Péter és a nemrégiben elhunyt Varga Géza Ferenc fa konstrukciója került felállításra. A 2000. év döntő változást hozott a szoborpark addig kialakult képébe, egy új anyagválasztással öt monumentális mészkőszobor került felállításra Varga Géza Ferenc művészeti vezetésével. Colin Foster, Leif Gjermé, Mette Midtseter, Ayla Turan Tan és Varga Géza Ferenc alkotásai mellett Lukács József fa-kompozíciója és Jan Baetsen korábbi években megkezdett

fémszobor-együttesének harmadik és egyben utolsó eleme is elhelyeztetett. A szobrok volumenének köszönhetően - úgy gondolom - a gébárti szabadidőpark e szobrok felállítását után bátran használhatja a szoborpark elnevezést, hiszen kétségtelen, hogy a 2000. év nyarán készült szobrok óriásit lendítettek a műegyüttes színvonalán és megítélésén egyaránt.

A megrendelői igényektől mentes szoborpark nem tematikus, nem műfajhoz és nem anyaghoz kötött, így ez utóbbi tekintetében egyedülálló az országban és méltán említhető Dunaújváros, Villány, Nagyatád vagy Győr mellett, ahol a művésztelep profiljához kapcsolódó gyárral vagy üzemmel együttműködve, vagy a helyi természeti adottságot kihasználva alakították ki programtervezetüket. Ábrázoló és elvont, addicionális mintázásmód és faragás, vasipari módszerekkel megmunkált fémkonstrukciók, rusztikus és polírozott kőfelületek, melegséget sugárzó faanyagok, eltérő kifejezési eszközökkel élő megoldások találhatók egymás szomszédságában. Gébárton a természeti adottságokat kiaknázva az alkotó önálló választása az elhelyezés. A szabadszellem, a stiláris heterogenitás szembeütő vonása az egymást túrni, vagy éppen kiegészíteni tudó alkotói látásmódokat nézve. Megtalálható a természeti formák ihlette organikus absztrakció, a figurális, a szimbolikus-jelszerű, a konstruktív-geometrikus formaképzés és az autonóm szobrászati kezdeményezés.

Az elsők között készült Móder Rezső *Kozmosz-kápolna* c. összeszerelt, hegesztett vas-konstrukciója, amely levegős szerkezetű, négy lábon álló alkotás, különböző profilokkal áttört lengő lemezekkel (1995). 2001 novemberében a művésztelep 10 éves jubileumán, amikor a művészek és szervezők - a cudar idő ellenére - sétát tettek a szobrok között, Móder a fém kínálta hanghatással élve, két kalapács segítségével megszólaltatta mennyei instrumentumát, mialatt Budahelyi Tibor a kápolnában állva kántálta Móder nevét. E rövidke performansz, ami este egy helyi kocsmában folytatódott, felelevenítette e telepek szellemét, hangulatát, mosolyt varázsolva a hallgatóság arcára. Jó érzés volt.

Szigorú szerkesztés, agresszív formavilág, és egzakt megfogalmazás jellemzi Budahelyi Tibor *Ganz Ábrahám emlékére* c. kompozícióját, amely rideg formájú ipari idomokból összeállított, egyensúlyi formát kereső téri konstrukció (1997). Budahelyi Tibor művészeti vezetése alatt kezdett el kiépülni a park az általa meghívott művészek munkáival. Ekkor születtek a következő alkotások. Horváth László *Jel*, valamint *Variáció háromszögekkel* c. két, konstruktív szemléletű monokróm kompozíciója (1997). Formai puritanizmus, zárt és nyitott rendszereket teremtő geometrikus tömeg, az alapforma - a háromszög - változatos alakítása, ugyanazon formák elbillentése és csúsztatása, racionális, tiszta és áttekinthető szerkesztés jellemzi. A kapu klasszikus motívumának egyéni megfogalmazásaként is felfogható *Víztermészet* Péter Ágnes monumentális fémplasztikája, amely szín-, forma- és megmunkálásból eredő kontrasztokra épül. Feltörő és elterülő, sötét és világos, matt és fényesre csiszolt formák és felületek együtthatása a szigorúan szimmetrikus kompozíció. A síkokkal lépcsősen tagolt vertikális alsó részhez, ívben horizontálisan elnyúló forma kapcsolódik, melyben kecses, csúcsíves forma

nyílik a szobor átjárhatóságát teremtve meg (1997). Várnagy Ildikó *Jeanne d'Arc* c., esetlegesen megfogalmazott "lemez-lovasa" arányaiból adódóan egy zsiráf asszociációját keltő, 6 m magas konstrukció (1998). Rusztikumot idéző paraszti formakultúra jelenik meg Orosz Péter *Lehetőség* c., létra motívumot karakterizáló, fából konstruált plasztikájában. A létra régi, visszatérő motívuma a művészek, számos formában megfogalmazta már (*Íves, Tüskés, Égi, Földi, Mókus*). A tövisekkel borított lépcsőfokok és a felnagyított méret, funkciójától megfosztják és átlényegítik a mindennapi használati tárgyat, saját értelmét téve kétségessé. Hiábavalóság, tökéletlenség és tragikum, azaz a lehetőség lehetetlensége ez az égbe vezető, járhatatlan létra (1997). A *Kék árbo*c Varga Géza Ferenc életművébe szervesen illeszkedő, esetleg egy egzotikus madár vagy egy hajó képzetét keltő naturális anyagokat és formákat felvonultató, konkrét és elvont határán elhelyezkedő alkotás (1998). Varga Géza motívumkincse természeti formákat, a víz és a levegő világát idézi, természetszeretetét és természetszemléletét tükrözi. A 2001 évi rekonstrukció során az idő martalékává lett vesszőket, a művész beleegyezésével, kovácsoltvas elemekkel pótolták. Drabik István Gébárton készített munkái meghatározóvá váltak egyéni stílusának kialakulásában, itt született főiskolai vizsgamunkája és itt készült szobrára nyerte el a Ludwig-, illetve a Zala Art-ösztöndíjat. Konvenciókat megbolygató, már-már brutálisan expresszív megfogalmazás jellemzi munkáit. Rágott testű *Vasfigurá*ja nemétől és identitásától megfosztott lény, a tragikusan letűnt idő szobrászi megfogalmazása, melyből árad a magány és az elhagyatottság (1998). Drabik István szobrain a rozsdá rendkívül kifejező momentum. A művész ránk bízta, hogy eldöntsük, vajon természetes korrózió vagy szándékosan roncsolt felületek szemlélői vagyunk-e.

A szoborparkban eddig felállított fém- és faszobrászati alkotások mellett 2000-ben először kaptak lehetőséget mészkövet megmunkáló alkotók. Az Adriai-tenger partjáról érkező 25 tonnányi sezanai fehér mészkő káprázatos átalakuláson esett át három hét alatt. Ez figyelemreméltó, mert a monumentális kőszobrászat műfaját tekintve igencsak rövid időnek számít. Nagy vállalkozás volt a szervezők részéről is. A legnagyobb kihívást az új műfaj követelményeihez szükséges technikai háttér biztosítása jelentette. A többtonnás kövekkel kitartóan küzdő művészek és daruk, a vésők alatt csengő mészkő hangja, valamint a szobrok napról-napra kibontakozó izgalmas formái nagy érdeklődést keltettek. Ezek a mészkőszobrok igazán pozitív változást hoztak az addig jobbára fém- és faprofilú parkba. Szimpatikus vonás ez a szemlélet-, stílus- és műfajbeli frissítés. Colin Foster karórát viselő és "mobiltelefonáló" *Odüsszeusz* szobrával a mitológiai figura új ikonográfiáját alkotta meg (2000). Az archaikus tartalomnak a szokatlan attribútumok némi ironiát kölcsönöznek. A hajójában állva telefonáló Odüsszeusz, a gépkocsivezetés közben egy kézzel manőverező, halaszthatatlan ügyeit intéző embertípust juttatja eszünkbe. Napjaink Odüsszeuszát szemlélve az elfoglalt, konokul egy irányba tekintő ember sorsán elmélkedhetünk. Az egy tömbből sommásan kibontott figura izgalmas, változatos sziluettet nyújt, az emberrel és környezettel könnyen kapcsolatot teremtő alkotás. A nagy síkokkal alakított szobor gazdag

felületkezeléssel párosul és körbejárva más-más nézetet nyújt, ősi kisplasztikák és a korai avantgárd szobrászat jellemző vonásait egyaránt felidézi. A norvég Leif Gjermes *Csontok* c. alkotása csontok ízületi kapcsolódását dolgozta fel monumentális formában (2000). Egyszerre konkrét és elvont. A rusztikus és polírozott, fehér és vörös felületek változatossága igen izgalmassá teszi a művet. A fehér mészkövek közé helyezett vörös tardosi mészkő lágyan hullámzó felületével nyomásra idomuló, rugalmas anyagnak tetszik. A többtönnés, négy darabos organikus forma csapolás nélkül illeszkedik, ami a művész rendkívüli statikai hozzáértéséről, szakmai tudásáról árulkodik. A felcsiszolt krómacél posztamens kevésbé illik a mű szelleméhez, a művész fekete gránitról szóló álma sajnos megghiúsult. A másik norvég alkotó Mette Midtseter műalkotás igényességével készült játszótér-plasztikája egy öreg fosszilis *Hal*, amely a víz, természet, ember ideáját idézi (2000). Jó a szobor elhelyezése, közvetlenül a tó partján, víztükörrel a háttérben láthatjuk. A drámaiságot sugárzó méret mellett a téma játékossága az, ami emlékeztetessé teszi a művet. A hátszönyök között vésett kis ülőke várja a játékos kedvű gyerekeket. A török Ayla Turan Tan *Király* c. robosztus kőszobra rendkívül erőteljes plasztikájú, drámai alkotás (2000). Egy monolit tömbre csapolás nélkül illesztett szabálytalan korona-forma a kultikus kultúrákat idézi, ugyanakkor finom dekorativitásra törekvő szándék figyelhető meg, ami a művésznő identitására utal. A bizánci képző- és iparművészet hagyományai a korona aranyozásában és a korona szélén finoman vésett, aranyozott spirálok ötvösművekre emlékeztető hatásában köszönnek vissza. A nyersen hagyott és a síkra csiszolt lapok kontrasztja felületi feszültséget teremt, amit mindkét formán következetesen végigvisz a szobrásznő. Az éppen időben abbahagyott, kiegyensúlyozott és tiszteletet parancsoló alkotás jó arányérzékről tanúskodik. Míg korábbi, hasonló *Király* és *Királynő* szobrai (Törökország) a művésznő részletesen kidolgozta, addig gébárti munkájának ereje éppen annak "kidolgozatlanságában", a tömegek nagyvonalú kezelésében rejlik. Varga Géza Ferenc *Titkos csoda* c. kőszobrának irodalmi háttéréül Jorge Louis Borges argentin író azonos című elbeszélése szolgált (2000). Varga Géza munkáinak irodalmi indíttatása van, gyakran nyúl az irodalomhoz néha pusztán címek átemeléséért. Az obeliszkre emlékeztető forma két tömb egymásra helyezésével és elforgatásával jött létre. A szögletes keresztmetszetű tömbök felületének izgalmas hatását a sűrűn vésett vágatok rusztikája adja, ellentétet képezve a tömb élein megtörő, polírozott, spirálisan felfutó sávval. A csúcs alatt kicsi, négyzetes alapú csonkolt gránit piramid kelti fel az érdeklődést fekete színű tükörsima felületével. A természet összekapcsolásával s annak alakító erejével számoló mitikus alkotás, a művet három élő fa és három mesterségesen kijelölt, csiszolt kővel jelzett pont között helyezte el a művész.

Jan Baetsen *Mohács* c. kopjafa variációjával az eredeti maketten kilenc darabból álló emlékmű korábban elkészült két oszlopa egy harmadikkal egészült ki (2000). Az enyhén dőlő, stabilitás hiányának érzetét keltő hat méter magas, geometrikus elemekkel csonkolt krómacél oszlopok immár teljes együttesé váltak. A konstruktív, redukált formavilág, a monumentális méret festői felületkezeléssel

párosul. A különböző geometrikus elemek áthatásából adódó felületek és formák szakszerű megmunkálása komoly anyagismeretről tanúskodik. Lukács József anyagválasztása a fára esett, művének címe *David Nash tiszteletére* (2000). Kiemelkedően jó elhelyezésű, a természettel állandó kölcsönhatásban álló három részes kompozícióról van szó. A formailag hasonló felfogású, egymás mellett lévő elemek harmonikus párbeszéddé alakulnak. Lombos fák alatt kaptak elhelyezést úgy, hogy a két függőleges forma mellett a harmadik egy kiszáradt patak medrébe nyúlik. A pozitív- negatív, függőleges-vízszintes formák és a finom ívben hajló felületek számtalan asszociációs lehetőséget rejtenek, nem beszélve a különféle izgalmas nézetet nyújtó kompozícióról. A fa természetes színét érvényesíteni hagyó, a környezettel szoros egységet képező figyelemreméltó alkotás.

A közel 260 darabos gyűjtemény és a 18 alkotást magába foglaló szoborpark a Gönczi Ferenc Általános Művelődési Központ - Kézművesek Háza kezelésében, és Zalaegerszeg város vagyoni tulajdonában van. *Szépségek és kétségek** akadnak itt is. Példaértékű a szervezők elhivatottsága. A fémmegmunkáláshoz lehetőséget biztosító gyárak megszűnte után, olyan anyagválasztásban keresték az utat, melynek sem hagyománya, sem geológiai adottsága nincs a környéken és olyan időben, amikor anyagi okok miatt művésztelepek kényszerülnek szüneteltetni működésüket. Gébárton az alkotótelep zárásakor lektorátusi zsűri által jegyzőkönyv készül a szobrokról. Nem tűnt el és nem rongálódott meg szobor, bár a parkban játszó gyermekek - szülői felügyelet mellett (!) - szívesen másznak a szobrokon inkább magukat, mint a szobrokat veszélyeztetve ezzel. Az idő vasfoga okozta károsodásokat az elmúlt évben az alkotók által javasolt módon helyreállították és a szobrok lábazata mellé feliratos réztáblák kerültek. További jó hír, hogy a közelmúltban megtörtént a leírókartonon történő nyilvántartásba vétel és a számítógépes adatrögzítés is elkezdődött. A 10 éves jubileumra elkészült a művésztelep gyűjteményét és előzményeit feldolgozó és összefoglaló, 60 színes reprodukciót tartalmazó katalógus.

A környezettel harmonikusan egyesülő körplasztikák, némelyek magukhoz vonzó, érintésre készítő, mások távolságtartó, csendes szemlélődésre inspiráló munkák. A művek egymás auráját nem zavarják, hely még bőven akad. A jövőt illetően felmerül a környezetbe illesztés problémája, a művek egymáshoz való viszonyának kérdése - vajon meddig bővíthető, mikor válik zsúfolttá egy szoborpark? Állandó szponzor nincs, a propaganda hiányos, a szoborpark idegenforgalmi kiadványokban és a város nevezetességeit bemutató térképen nem vagy csak alig szerepel, így félő, hogy a mellette felépülő aquapark mesterséges dombon épülő óriáscsúszdáinak árnyékában marad. Sajnos a város általánosságban nem kedveli ezt a szoborparkot, nem ismeri annak jelentőségét, pedig a Zalaegerszeg kulturális arculatát meghatározó, értékteremtő műhely panorámájával együtt a város egyedülálló látványosságát képezi.

A művészi igényességgel és magas szakmai tudással jellemezhető munkák a rendre visszatérő művészek és a fiatal tehetségek jelentkezése, a Zalaegerszegi

Nemzetközi Művésztelep létjogosultsága mellett szólnak. A műfaji, stílusbeli és színvonalbeli ingadozás, a szakmai önéletrajz és referencia, valamint tervek és vázlatok fogadásával és elbírálásával, vagyis pályáztatással pozitív irányba terelendő. A műhelyek évenkénti felszerelése, az archiválás és konzerválás, valamint a programok szervezése és koordinálása, így a művésztelep permanens működtetése mind a város, mind a szervezők részéről felelősségteljes feladat. Remélem, hogy az idegenforgalmat gazdagító, állandó kiállítást biztosító majdani Városi Képtár és a folyamatosan bővülő gyűjtemény elhelyezésére vonatkozóan hamarosan megszületik a megoldás, hiszen a gyűjtemény által képviselt értékek országos és határon túli megismertetése a város érdeke.

*Wehner Tibor, *Szobrászati alkotótelepek: szépségek és kétségek*, in: *Új Forrás* 2002. 2. (február) p. 63-67.